

СПІВЕЦЬ ДУХОВНОЇ СИЛИ НАРОДУ

***Методичні рекомендації до 80-ї річниці
від дня народження Бориса Олійника***

Управління культури Полтавської
обласної державної адміністрації

Обласна бібліотека для
юнацтва ім. Олеся Гончара

СПІВЕЦЬ ДУХОВНОЇ СИЛИ НАРОДУ

*Методичні рекомендації до 80-ї річниці
від дня народження Бориса Олійника*

78.34

С 72

Матеріал підготувала

В. В. Потуремець

Співець духовної сили народу : методичні рекомендації до 80-ї річниці від дня народження Бориса Олійника / уклад. Потуремець В. В.; обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. – Полтава, 2015. – 16 с.

Видання присвячене ювілейній даті відомого державного діяча, письменника, публіциста, журналіста, Лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка Бориса Олійника.

Методичні рекомендації містять розробки масових заходів по популяризації творчості поета. Поданий список матеріалів про його життя і діяльність, приводяться його поетичні рядки, які стали афоризмами. Адресується бібліотечним працівникам та вчителям-філологам.

*«Коли вже народився ти поетом,—
За все відповідай у цім житті».*

Борис Олійник

22 жовтня нашому земляку, поету, перекладачу, громадському і політичному діячеві Борису Олійнику виповниться 80 років.

Він належить до покоління поетів, яких називають шістдесятниками. На початку 60-х років слідом за Дмитром Павличком та Ліною Костенко почувся і його голос у злагодженому хорі Івана Драча, Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, Володимира Коломійця, Ірини Жиленко, інших молодих та завзятих, які стали сівачами на ниві красного письменства. Поет народився в с. Зачепилівка Новосанжарського району на Полтавщині. Вірші почав писати в шкільному віці. Він «топтав стежку до п'ятого класу Зачепилівської семирічки», коли побачив у новосанжарській райгазеті «Ленінським шляхом» свій невеличкий вірш і своє прізвище. 1953р., після закінчення шкільного навчання, вступив на факультет журналістики Київського університету імені Т. Г. Шевченка, а вже 1958р. розпочав роботу в редакції газети «Молодь України». Поет і журналіст, часто їздив у відрядження, зокрема на ударну комсомольську будову – Лисичанський хімкомбінат, про неї ж і про молоде місто Северодонецьк надрукував у газеті серію нарисів і видав документальну повість «За Сіверським Дінцем» (1959). Пережите в дитинстві та в роки молодості склало основу першої його збірки поезій «Б'ють у крицю ковалі» (1962). Друга збірка – «Двадцятий вал» (1964), відзначена Республіканською комсомольською премією ім. М. Островського. Виходять збірки «Вибір» (1965), «Коло» (1968), «Відлуння» (1970), «Рух» (1973). Вражає різноманітність поетичної творчості Олійника: задушевно-ліричне слово про матір («Мати»); філософський роздум про непорушність зв'язку людини із землею («Заземлення»); сокровенне, інтимне («Дума про Аеліту», «Ти чекай...»); лірика, сповнена драматизму та конфліктності («Балада про вогонь і принципи», «Ринг», «Триптих пильності»). Найбільш відомими та значними поемами Б. Олійника є: «Сиве сонце моє», «Дорога», «Рух», «Доля», «Урок» та інші.

Поет є лауреатом Державної премії СРСР (1975р. за книгу «Стою на землі») і Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1983р. за книги «Сива ластівка», «У дзеркалі слова», «Дума про місто»). Свою творчу роботу він завжди поєднував з активною громадською діяльністю. В 1971–1973рр. та з 1976-го року він — секретар правління Спілки письменників України, секретар правління Спілки письменників СРСР.

Він також дійсний член НАНУ, голова Українського фонду культури, Герой України (2005), почесний академік Академії мистецтв України, член правління Національної спілки краєзнавців України.

Борис Олійник відомий державний діяч: обирався депутатом Верховних Рад СРСР (з 1989 по 1991 рік – заступник Голови Ради Національностей Верховної Ради СРСР). У 1980 – 1991 депутат Верховної Ради УРСР X, XI скликань, голова Комісії Верховної Ради з питань освіти і культури. Депутат Верховної Ради України 1–4 скликань (1992–2006).

З перших днів нової югославської трагедії рішуче виступив у пресі, у Верховній Раді та Раді Європи проти ембарго Сербії. Неодноразово бував у «гарячих точках» Боснії–Герцоговини. У 1993 році влаштував в Українському фонді культури фотовиставку «Югославська трагедія і доля сербів». У травні – червні 1986 року одним з перших побував у Чорнобилі, в зоні, звідки вів репортажі на ЦТ СРСР і України. Того ж року виступив зі статтею в «Літературній газеті» «Випробування Чорнобилем», в якій назвав причини аварії та її винуватців.

Напередодні 80-річчя Бориса Ілліча Олійника у кожній бібліотеці має бути розгорнута широка популяризація творчої спадщини поета, вченого та громадського діяча. Творчі надбання Бориса Олійника слід поширювати не лише серед любителів поезії, а насамперед серед молодіжної аудиторії, адже його твори виховують і патріотизм, і відданість Вітчизні, і любов до родини, малої Батьківщини і всієї України. У дні ювілею потрібно задіяти весь спектр найбільш ефективних форм і методів соціокультурної діяльності: цикли літературних годин, поетичний мікрофон, літературні вечори, вечори-портрети та інші заходи. Саме з їх допомогою юнаки і дівчата глибше пізнають творчість поета, його духовну спадщину.

В популяризації літературної спадщини Бориса Олійника радимо використати сценарій літературно-музичного вечора *«Б'ють у крицю літа»* (Полтава, обл. бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара - 2010).

Розкриттю і популяризації фондів бібліотек сприятиме виставкова діяльність: організація ювілейної виставки **«Співець духовної сили народу: Борису Олійнику – 80»**, книжково-ілюстративних експозицій: **«Я – передовсім українець»**, **«Епоха, увічнена в слові»**.

Книжкову виставку-персоналію **«Воістину володар слова»** (до 80-річчя від дня народження Бориса Олійника) рекомендуємо організувати за розділами:

Цитата: *«Для мене найважливіше – не погрішити супроти своєї совісті, сумління і честі. Ця тріада для мене уособлюється в Україні»*

Борис Олійник

Розділ 1: «Я тим уже боржник, що українець зроду»

*«Віддай усе, що взяв і освятилось,
Ще більше, ніж узяв, зумій віддати»*

Розділ 2: «Стоїть на видноколі світла мати»

*«В чорнім горі і журі
Віру нашу не підтяти:
Умирають матері,
Та не вмере ніколи
Мати!»*

Розділ 3: Вірність любові

*«Я тебе любив, я так любив,
Горе моє, зоре, ладо-знадо,
Що слова од щастя розгубив,
І ніхто довіку їх не знайде».*

Багато поезій Бориса Олійника – то роздуми про долю отчого краю і рідного народу. То вірність поета своєму життєвому і творчому кредо. Лише справжній поет відповідає за все, що було, є і буде на рідній землі. Борги його неоплатні і вічні.

Для більш широкого ознайомлення юнаків і дівчат з літературною, політичною, громадською діяльністю поета-земляка радимо провести *вечір-присвяту ювіляру «На творчих дорогах життя Бориса Олійника»* за таким планом:

1. *Життєвий шлях поета-ювіляра*. Повідомлення бібліотекаря.
2. *«Формула вічної поезії»*. Огляд основних збірок та поем поета.
3. *Громадська та політична діяльність Бориса Олійника*. Бесіда.
4. *«Автор ліричного слова»*. Десять хвилин з найвідомішими творами поета, покладеними на музику.

З метою ознайомлення старшокласників з громадянською лірикою Бориса Олійника доцільно провести конкурс *читацьких есе «Перечитуючи Бориса Олійника»*, в якому можуть взяти участь всі шанувальники творчості поета. Учасники пишуть свої враження, думки і переживання, які вони отримали від читання віршів поета. Творчі роботи переможців можна розмістити на веб-сайті бібліотеки, в ЗМІ.

Серед молодіжної аудиторії також доцільно провести *поетичний екскурс «Борис Олійник – істинний художник слова»*, складовими якого можуть бути:

1. *Інформація бібліотекаря про самобутні твори поета на тему «Речник духотворного слова».*
2. *Читання найвідоміших творів Бориса Олійника старшокласниками.*
3. *Літературна композиція «За всіх і вся триматиму одвіт».*

*«Чи знаєш ти, світе, як сиво ридає полин,
Як тяжко, як тужно моєму народу болить...»*

У травні-червні 1986 року Борис Олійник одним з перших побував на Чорнобильській АЕС, звідки вів репортажі на центральне телебачення СРСР і телебачення України.

Того ж року виступив із критичною статтею в «Літературній газеті», в якій дав власну оцінку чорнобильській трагедії, викриваючи хибні дії тих, хто відповідав за безпеку на станції. Присвятив темі Чорнобиля низку поетичних творів, художньо відтворивши трагедію, незахищеність людини перед атомним монстром. Для розкриття цієї теми в творчості поета пропонуємо провести літературний вечір **«Чорнобильська трагедія у творчості Бориса Олійника»**, де можна показати поета як борця за правду, вболівальника за долю країни і її народу. При проведенні заходу слід використати його поезію **«Крик Чорнобиля»**, продемонструвати кадри, що показують запустіння тридцяти кілометрової зони, покинуті села, руїну.

Ще в 1988 році на Всесоюзній конференції КПРС Борис Олійник вперше сказав гірку правду про голодомор 1933 року і вимагав розкрити її повною мірою, назвати поіменно катів українського народу .

Темі голодомору поет присвятив поетичний твір **«Біля Мгарського монастиря»**:

*«На цій горі, на пагорбі печалі,
Де все болить від квітки до хреста,-
Ідуть дощі вдовиними плачами...
На цій горі на пагорбі печалі,
Німіє слово і мовчать уста.
Гірка сльоза пече, як сіль чумацька.
Стоять в жалобі схилені Лубни.
І монастир – як оберіг козацький...
І дзвін вола безмовно: «Пом'яни!»
Страшне число у нелюдській напрузі
Пропалює світи до глибини
У тридцять три розіп'ято Ісуса.
У тридцять третім на земному прюзі
Розіп'ято мільйони без вини».*

Ці рядки можна використати при проведенні в бібліотеках заходів, присвяченим Дню пам'яті жертв голодоморів.

Тему спадкоємності людського духу, взаємозв'язку минулого і сучасного Борис Олійник розробив у багатьох творах, особливо ця тема просліджується в поезії «Батьки і діти»:

«Батьки і діти! Діти і батьки!
Нерозділиме і одвічне коло,
Ми засіваємо житейське поле,
І не на день минуций -
на віки».

Про те, яке значення для Бориса Олійника мала родина, сім'я користувачам юнацького віку допоможе дізнатися літературно-музичний вечір

«Батьки і діти, діти і батьки»

Пропонуємо Вам сценарій цього заходу.

В приміщенні, де він буде проходити, слід організувати книжкову виставку чи перегляд літератури, помістити портрет поета та цитати з творів Б. Олійника, які вже стали афоризмами (див. в кінці методичних рекомендацій). Цей вечір можна провести як у ювілейні дні поета, так і в Міжнародний День сім'ї, 15 травня.

У проведенні заходу беруть участь два ведучих і один читець.

I ведучий Сьогодні ми з вами поговоримо про те, який вплив на формування характеру і світогляду Бориса Олійника мала його родина.

Батько поета, Ілля Іванович, був людиною доброю, принциповою, освіченою і чесною. Поет ледь-ледь пам'ятає батька. Він працював у районній газеті редактором. 1941 року пішов добровольцем на фронт. Міг не піти – мав травмовану ще від часів роботи на шахті руку, однак пішов. Саме так за совістю завжди звирятиме Борис Олійник слова і вчинки, насамперед власні. То й буде спадщина, яку залишив батько синові, загинувши в 1943 році на фронті.

II ведучий. «Десь у підсвідомості, на дні мого серця, світиться невеликий міст через Ворсклу. Там ми попрощались. Невисокий, широкоплечий, він ще раз озирнувся посеред мосту, махнув рукою і рішуче закрокував на Нові Санжари, до військкомату», - із спогадів Бориса Олійника.

Читець. «Ми чесно своє одробили на ратному полі.
Нам легко, бо ми
уже пам'яттю стали, мов клени.
Дивіться ж, нащадки: в долоні синівської долі
Вручаємо світ ми
і наші високі знамена.»

I ведучий. Через «батьків міст» із Зачепилівки Борис Олійник пішов у великий світ. Пізніше він скаже: «У спадок від батька мені лишилася вишита голубим по білому сорочка і кишеньковий годинник з римськими цифрами на циферблаті. Та ще пам'ять, розмита часом і відстанню в сотні верст».

Читець. «Та, батьку... Та де ж ти?
Ми ж тридцять віків тебе ждали!?
І чую здалека, як з берега вічності «Сину...»

II ведучий. Той відгук з берега вічності пронесе поет все своє життя, перед образом батька являючись не часто, мовби боячись турбувати його дрібницями. Приїжджаючи додому, відвідуючи тітку і дядька Давиденків, поет, уже літньою людиною намагатиметься відкопати дитячі зарубини пам'яті про батька. До півночі, до ранку розмовлятимуть вони про життя довоєнне, про батька. Саме на їхніх духовних стосунках – батька і сина – напевне, й визрів ранній, але такий глибокий і глобальний за темою вірш, як «Батьки і діти». Спогади дитинства поет проніс через все своє життя і відобразив у своїй творчості.

Читець. «Я тут родився восени:
Морозом бралася стерня, -
І падолист у теплі сні
Мене вгорнув, немов зерня.
А навесні пішов у ріст,
Прийнявши мамину купіль,
І перший крок у дивен світ
На полі отчому ступив.
І з того дня вже сто земель
Переходив, переверстав,
Та щовесни, як журавель,
У рідні креси повертав.
І, надивившись різних див, -
Клянуся на мечі пера -
Дивнішого не сподобив
Від України і Дніпра...»

Джерела тут мої святі.
І навіть ворон, що оглух
На ветхім дідовім хресті,
Мене віта, як добрий дух.
Тут кожна віть мені жива.
Тут всі – свої. І всі – мої.
І мати квіти полива...
Хоч вже давно нема її.
Тут долю кожного війна
Переорала до глибин.
І кожна зірка жерстяна
Мені сіяє, мов рубін.
...Я тут родивсь. І просто жив.
І горе знав. І щастя пив.
І в сизу паморозь ожин
За перший полудень ступив.
І так же просто, слід у слід,
За предком звіривши ходу,
Як мій безсмертний, чесний рід, -
Свої натруджені складу.
Скажу лиш: де б ти не ходив,
Та – хай засвідчує перо! -
Що не знайти дивніше з див,
Як Україна і Дніпро...

I ведучий. «Я виріс, мужав без мужів. Були дві бабусі, Катерина і Химка. Була мати Марфа Никанорівна, була тітка Віра Іванівна... Багато було горя, нестатків, довелося скрути зазнати сповна. Та коли думаю про своє дитинство повоєнне, згадується тільки світле, красиве, мабуть тому, що такі люди були – світлі, красиві й веселі...», - із спогадів Бориса Олійника. Їм страдницям і невтомним трудівницям, поет присвятив багато зворушливих рядків:

Читець. «Наробилася, находилася,
Натоптала скільки доріг
Що в ногах уже не вмістилися,
То поклала їх під поріг».
(«Дорога баби Катерини»)

II ведучий. Як вони любили одне одного! Мати і син. Він був єдиною дитиною. Та ще й схожим на батька. І віддав їй усю любов, якою наділила його природа, щоб було і для батька і для матері. Між ними завжди був батьків міст,

через який Борис повертався до матері з усіх своїх столичних, а пізніше й світових доріг.

«Те, що ми не бачилися цілими тижнями, оскільки угіддя нашого колгоспу лежали за 7-10 км від моєї Зачепилівки і в жнива доводилося виїжджати «в степ» на кілька днів, робило наші зустрічі справжнім святом. Це свято моєї душі не поблякло для мене й по цей день, коли я вириваюсь в рідні полтавські краї, в отчих дім, де на порозі жде свого вже дорослого сина найкрасивіша, найсвятіша для мене жінка – Мати...», - із спогадів Бориса Олійника.

Читець. «Що ти знала в житті?

Сиві будні, як наші степи.

Від зорі до зорі: то сапа, то жнива-обмолоти.

Та невже ж ти хоч раз не повстала супроти
судьби?!

А за віщо? – всміхнулась. – Мені аби люди
й робота».

Та невже ж тільки щастя:

босоніж іти по росі.

По холодній. А інші?..

А он же сусід - у чоботях?

«То - не нашого поля...

А я вже, синок, як усі.

І не гірша й не краща. Та й легше босоніж.

Чого там!»

Чи було в тебе щастя?

А певне-таки, що було:

Як ви гарно співали,

йдучи із далекого поля!

Все довкола цвіло. Чепурилось голодне село.

Усміхалась із куснем макухи

полатана доля.

Ти не вчила мене.

Чи до того, коли що не крок -

Все робота й робота.

Та клопотів прірва. Без ліку.

Ти жила, як усі.

І життя твого трудний урок

Відтепер мені, мати, учити безсонно довіку.

Звучить запис пісні «Мамо, вечір догоря», муз. Ігоря Поклада

I введучий. У цьому творі, як і в низці інших поезій, присвячених неньці, образ Матері набуває символічного значення. Мати в нього – мірило всього доброго і чесного в житті. Жити, як мати, працювати, як мати, любити, як мати - провідна думка багатьох поезій митця.

Борис Олійник – чи не єдиний в сучасній українській поезії автор, який написав цілу книгу, присвячену матері. Називається вона «Сива ластівка». Справжні ліричні шедеври, які до неї входять, нині відомі кожному. Вони стали хрестоматійними. Їх покладено на музику. Пісні на слова поета сприймаються як народні.

Звучить запис пісні «Пісня про матір» (муз. І. Поклада)

II введучий. Українська поетеса і прозаїк Світлана Йовенко у статті «Доки є дорога й рух» відзначала: «Батько і мати – ось відправні джерела формування характеру, ось ідейна домінантна творчості поета, його в кращих українських (шевченківських) традиціях святилище».

Поет говорить про те, що його вірші, присвячені матері, були й розмовою з нею – за життя не все їй сказав, що малося, не все вислухав, - і застереження іншим, молодшим, тим, хто ще може говорити своїй матері «Доброго ранку» - застереженням від суконного прагматизму, холодної байдужості.

Матір Борис Олійник зумів показати як берегиню роду, як неосяжну вічність. Її любов – свята і безкорислива. Її життя – подвижництво, її образ переростає в образ самої України.

Читець. «Рід наш – з кореня верби,
Не шукай древніше знаті:
На фамільному гербі
Ми карбуєм вічне:
«Мати».
В чорнім горі і журі
Віру нашу не відняти:
Умирають матері,
Та не вмре ніколи – МАТИ!

В кінці заходу звучить запис пісні «Мати сіяла сон» (музика В.Тилика)

Із афоризмів Бориса Олійника

- Страшніше смерті воля на приколі
- Коли ти похитнувсь у слові,
Вважай, що похитнувся у собі.
- На те й дорога, щоб іти.
- А ти гадав: безсмертя – річ проста?
- Народ не візьмеш на макуху.
Він зоддаля розрізнить чин:
І хто є син його по духу,
І хто по духу! – сучий син.
- Немає у житті середини.
Є тільки фланги й тільки – центр.
- І взагалі: коли б не було рабів,
Цікаво, чи з'явилися б тирані?
- Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав грядущє і себе.

Твори Бориса Олійника

Вибрані твори : в 2-х т. / Б. Олійник. – Київ : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2005. -

Т. 1.: Вірші. Поєми. – 2005. – 608 с.

Т. 2. : Переклади. Публіцистика. – 2006. – 606 с.

Дума про місто : поема / Б. Олійник. - Київ : Веселка, 1982. – 47 с.

Заклинання вогню : поезії / Б. Олійник. - Київ : Молодь, 1982. – 47 с.

Поєми / Б. Олійник. - Київ : Дніпро, 1983. – 183 с.

Сива ластівка : поезії про матір / Б. Олійник. – Київ : Веселка, 1984. – 102 с.

Основи : поезія / Б. Олійник. – Київ : Дніпро, 2005. – 456 с.

Пісня про матір : поезія / Б. Олійник. – Київ : Дніпро, 2004. – 192 с.

Література про життєвий і творчий шлях поета

Бакуменко О. Формула вічної поезії / О. Бакуменко // Слово Просвіти. – 2010. – ч. 42 (21-27 жовт.) – С. 14.

Гоцинець І. Чорнобиль у поетичній картині Бориса Олійника / І. Гоцинець // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. – № 15. – С. 26-29.

Голобородько Я. Борис Олійник – людина, поет, академік / Я. Голобородько // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. – № 8. – С. 16-17.

Єсеналієва Т. Творчість Бориса Олійника – поета і громадянина : поетичний вечір / Т. Єсеналієва // Українська мова та література. – 2011. – листоп. (№ 43-44). – С. 35-38.

Кальниш Н. Борису Олійнику – 75 / Н. Кальниш // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2011. – № 1. – С. 8-11.

Клочек Г. Три поезії Бориса Олійника / Г. Клочек // Слово і час. – 2010. – № 12. – С. 19-23.

Купрієнко Т. У дзеркалі слова Бориса Олійника / Т. Купрієнко // Шкільна бібліотека. – 2012. – № 17-18. – С. 78-79.

Лавренко Н. Співець духовної сили народу / Н. Лавренко // Шкільна бібліотека. – 2013. – № 17-18. – С. 55-56.

Луків М. Епоха, увінчана в слові / М. Луків // Дніпро. – 2005. – № 9-10. – С. 2-3.

Марчук Т. « Я тим уже боржник, що українець зроду...» : літер.-муз. композиція, присвячена творчості Б.Олійника / Марчук // Українська мова і література в школі. – 2011. – № 3. – С. 55-60.

Сизоненко О. «Я – Всесвіту боржник...» / О.Сизоненко // Дніпро. – 2005. – № 9-10. – С. 16-18.

Славинський М. У рівень з добою / М. Славинський // Україна. – 2007. – № 1-4. – С. 71-74.

«Я – передовсім українець» // День. – 2008. – 7 трав. – С .6.

Інтернет-ресурси

Олійник Борис Ілліч [Електронний ресурс] Вікіпедія. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Олійник_Борис_Ілліч (дата звернення : 23.07. 2015). – Назва з екрана.

Олійник Борис : біографія, вірші, поезія [Електронний ресурс] / Б. Олійник. – Режим доступу : www.poetryclub.com.ua/metr.php?id=53&type=biogr (дата звернення : 08.07. 2015). – Назва з екрана.

СПІВЕЦЬ ДУХОВНОЇ СИЛИ НАРОДУ

**Методичні рекомендації до 80-ї річниці
від дня народження Бориса Олійника**

Автор-укладач

В. В. Потуремець

Редактор

С. В. Сичова

Комп'ютерна верстка

В. Ф. Походун

Відповідальна за випуск

С. В. Сичова

Підписано до друку 15.08.2015. 16 стор. Тираж 5 прим.
Обласна бібліотека для юнацтва імені Олеся Гончара
36039, м. Полтава. вул. Енгельса, 25а

<http://libgonchar.org> E-mail: pobugonchara@ukr.net